

Vertinimo komisijai

**VII LIETUVOS MOKINIŲ ETNINĖS KULTŪROS OLIMPIADA
REGIONINIS ETAPAS AUKŠTAITIJOJE**

ETNOKULTŪRINIO PAŽINIMO TESTAS

TEMA „KALENDORINIAI PAPROČIAI IR LIAUDIES KŪRYBA“

Amžiaus grupė: 8–10 kl.

60 taškų

Laikas užduotims atlikti:

45 min.

2025 m.

1. Pasirinkite iš šio sąrašo tris pavasario–vasaros kalendorines šventes ir surašykite jas laikydamiesi eiliškumo pagal jų datas metuose – nuo ankstyviausios iki vėliausiai vykstančios: *Rasos (Joninės), Žolinė, Užgavėnės, Šv. Agotos diena, Jurginės*.

1. _____ Jurginės
2. _____ Rasos (Joninės)
3. _____ Žolinė

3 taškai
Vertinimas

2. Nuotraukose – Užgavėnių persirengėliai.

2.1. Kokius Užgavėnių personažus matote? Surašykite iš eilės:

- 1) _____ Ožys
- 2) _____ Ragana
- 3) _____ Velnias

2.2. Kurios dvi kaukės yra demonomorfinės?

- _____ Ragana
- _____ Velnias

5 taškai
Vertinimas

3. Užgavėnių persirengėliai mėgdavo vaidinti žmogaus gyvenime svarbias šventes – *krikštynas, piršlybas, vestuves* ir kt. Ką vaidina nuotraukose matomi persirengėliai?

Atsakymas: _____ Vestuves

Atsakymas: _____ Krikštynas

2 taškai

Vertinimas

4. Kokių papročių buvo laikomasi per Užgavėnes? Parašykite tris:

- 1) _____ Šventės pabaigoje deginama arba skandinama Užgavėnių pamėklė
- 2) _____ Vyksta Lašininio ir Kanapinio dvikova
- 3) _____ Važinėjama rogėmis (galimi kiti variantai)

3 taškai

Vertinimas

5. XVI a. šaltiniai šią šventę sieja su aukojimais pavasario dievybėms Pergrubijui ir Ganikliui. Ilgainiui šventė priskirta šv. Jurgiui – gyvulių, ypač arklių, globėjui. Simonas Daukantas rašė, kad ši šventė senovėje vadinta Jore. Kokia žodžio *gorėti* reikšmė? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- Augti, plisti, žaliuoti
- Žydėti, nokti
- Išginti, ganyti

1 taškas

Vertinimas

6. Kodėl būtent kovo 20 dieną minima pasaulinė Žemės diena? Pažymėkite du teisingus atsakymus:

- Tą dieną pradedama arti žemę
- Prasideda astronominis pavasaris
- Ateina pavasario lygiadienis – dienos ir nakties ilgumas tampa vienodas
- Visoje Žemėje (išskyrus ašigalius) lygiadienio metu diena ir naktis trunka po 10 valandų

2 taškai

Vertinimas

7. Kurį sekmadienį po pavasario lygiadienio švenčiamos katalikų Šv. Velykos? Pažymėkite teisingą atsakymą:

- Antrą sekmadienį po pavasario lygiadienio prasidėjus mėnulio pilnačiai
- Pirmą sekmadienį po pavasario lygiadienio prasidėjus jaunačiai
- Pirmą sekmadienį po pavasario lygiadienio prasidėjus mėnulio pilnačiai

1 taškas

Vertinimas

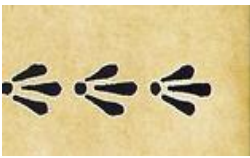
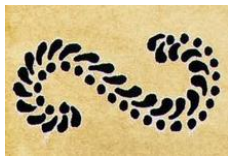
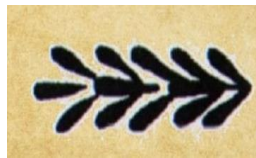
8. Kurių švenčių datos priklauso nuo Velykų datos? Pažymėkite tris teisingus atsakymus:

- Užgavėnės
- Joninės (Rasos)
- Sekminės
- Devintinės
- Žolinė

3 taškai

Vertinimas

9. Kaip vadinasi šie Velykų margučių raštai? Pasirinkite iš sąrašo ir įrašykite po atitinkamais paveikslėliais: paukščio pėdutės, eglutė, pasaulio medis, žaltys, saulutės.

				
Paukščio pėdutės	Pasaulio medis	Žaltys	Saulutės	Eglutė

5 taškai

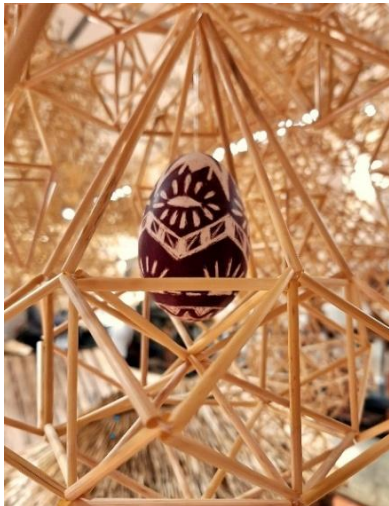
Vertinimas

10. Nuotraukose – tradicinių šiaudinių sodų fragmentai.

10.1. Kokiai tautodailės šakai priskiriami šiaudiniai sodai – vaizduojamai, taikomajai ar paprotinei?

Atsakymas: _____ Paprotinei

10.2. Parašykite po atitinkamomis nuotraukomis, kokioms šventėms (*Kalėdoms, vestuvėms, Velykoms*) yra surišti nuotraukose matomi sodai:

_____ Velykoms

_____ Vestuvėms

_____ Kalėdoms

4 taškai

Vertinimas

11. Šios dienos vakare jauni vyrai lankydavo kaimą ir ypač merginas. Eidavo triukšmingai, su muzika ir barškalais. Po langais jie giedodavo giesmes ir dainuodavo *lalynkas* su priedainiais *ai lalu lalu, ei lalo, vynelis vyno žaliasai* ir kt. Jie linkėdavo šeiminiams gero derliaus ir sotaus gyvenimo, o merginoms – greitai ir sėkmingai ištekėti, susilaukti vaikučių.

11.1. Apie kokią šventę kalbama?

Atsakymas: _____ Apie Velykas

11.2. Kaip šie lankytojai buvo vadinami?

Atsakymas: _____ Lalautojais, lalauninkais

2 taškai

Vertinimas

12. Lietuvoje kai kurios kalendorinės dienos vadinamos paukščių vardais, kiekviena iš jų pasižymėjo savitais papročiais. Perskaitykite trumpus papročių aprašymus ir žemiau prie paukščių dienų pavadinimų įrašykite atitinkamą papročio numerį.

1. Tą dieną šeiminkės kepdavo bandeles iš įvairių rūšių javų, tomis vaisėmis dalydavosi su kaimynais, kad būtų daigūs javai. Gyvavo paprotys lankyti vieni kitus savo eisena pamėgdžijant gandrą.
2. Tą dieną jaunimas šokdavo apeiginį šokį „Gegužė“, kurio metu gegute vadinama mergina užrištomis akimis išsirinkdavo tris vaikus, pasikeisdavo su jais dovanomis, paskui visus metus juos vadindavo broleliais, o šie ją – sesele.
3. Rytų Lietuvoje gyvavo paprotys tą dieną šeimynai iškepti 40 bandelių, kad būtų geras javų derlius. Žemaičiai vengdavo tądien važiuoti toli nuo namų.
4. Daugelyje vietovių po pamaldų vykdavo mugės. Jauni vyrai savo merginoms pirkdavo „širdelę“ – širdies pavidalo meduolį arba pyragaitį.

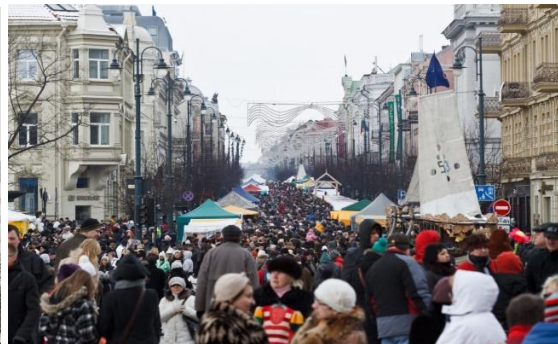
Atsakymai:

- Gegutės diena (pirmąją gegužės savaitę): Nr. ____ 2
- Kovų (kovarnių, špokų) diena (kovo 4-oji): Nr. ____ 4
- Gandrinės (Blovieščiai, kovo 25-oji): Nr. ____ 1
- Keturiasdešimties paukščių diena (kovo 10-oji): Nr. ____ 3

4 taškai

Vertinimas

13. Kaziuko mugės ištakos siekia XVII a. pradžią, bet šiandien „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ galime skaityti apie tai, kad nors daug tradicijų išliko, bet jos keičiasi, randasi naujų. Palyginkite, kaip pasikeitė Kaziuko mugės prekių asortimentas. Pažymėkite pateikiamame sąraše tris prekes, kuriomis Kaziuko mugėje prekiaujama iki šiol:

- Mediniai ir pinti namų rakandai
- Kinkomojo transporto priemonės
- Naminiai gyvuliai
- Vilniaus krašto verbos
- Žemdirbystės įrankiai
- Riestainiai, meduoliai

3 taškai

Vertinimas

14. 2025 metai paskelbti atmintiniais Lietuvių liaudies dainų metais. Pažymėkite sąraše du reikšmingus lietuvių kultūrai įvykius, kurie paskatino paskelbti šiuos metus atmintiniais:

- Švenčiamas Dainuojamosios revoliucijos jubiliejus
- Sukanka 200 m. nuo pirmojo lietuvių liaudies dainų rinkinio (L. Rėzos „Dainos, oder Littauische Volkslieder“, 1825)
- Metai skirti šimtmečio Dainų šventės Folkloro dienai paminėti
- 1935 m. įkurtas Lietuvių tautosakos archyvas, kuriame sukaupiti seniausi lietuvių liaudies dainų užrašymai, 2025 metais mini savo 90-metį

2 taškai

Vertinimas

15. Tautosakininkai yra užrašę sutartinių, priklausančių visoms teminėms grupėms: *vestuvių, darbo, kalendorinių, karo, šeimos*. Kuriai teminei grupei priskirtinos šio sutartinės?

<i>Žvingia žirgas, dolija, Už vartelių, dolija. Eisim, sesyt, dolija, Vartų kelce, dolija, Žirgo laisce, dolija. Tu žirgeli, dolija, Bėrukėli, dolija, Kur palikai, dolija, Mūs brolai, dolija?</i>	<i>Kūkal rože ratilio, kas laukeliu vaikščioja? Lioj tūta Kūkal rože ratilio, vaikšto jaunas bernalis, lioj tūta Kūkal rože ratilio, è ko anas ieškąja? Lioj tūta Kūkal rože ratilio, ieško jaunas panelas, lioj tūta Kūkal rože ratilio, ir sustiko panelį, lioj tūta Kūkal rože ratilio. grėbiant žalių šienalį, lioj tūta Kūkal rože ratilio, padėk, dieve, panelai, lioj tūta</i>
Karo	Kalendorinė

2 taškai

Vertinimas

16. Karinės-istorinės dainos padėjo perduoti svarbius istorinius įvykius ir pasakojimus iš kartos į kartą, suteikdavo žmonėms paguodos, įkvėpimo ir drąsos. Kokių valstybinių švenčių metu karinės-istorinės dainos dažnai dainuojamos mūsų dienomis? Parašykite tris valstybines šventes:

1) _____ Vasario 16-oji

2) _____ Kovo 11-oji

3) _____ Liepos 6-oji

3 taškai

Vertinimas

17. Perskaitykite pateiktus pasakojamosios tautosakos kūrinius. Kuris iš jų yra padavimas, o kuris – sakmė?

- ✓ Ties Šimonių kaimu, antrojo pusėj Mūšos, yra kalnas apie dešimt sieksnių aukščio, kuris žmonių vadinamas Šimonių piliakalniu. Apie jį žmonės šitaip pasakoja. Kad netoli tos vietos, kur dabar yra Šimonių kaimas, buvęs dvaras, kuriame gyvenęs kunigaikštis Protaila. Jis buvęs labai turtingas, turėjęs daug ginklų ir šiaip brangenybių. Jausdamas pavojų iš priešų, liepė žmonėms sunešti visas jo brangenybes ir užkasti. O jo paties mirties tikrai niekas nežino.

Atsakymas: _____ **Padavimas**

- ✓ Simas Balukonis arė dirvą. Atėjo žmogus baltais kailiniais. Buvo šiltas laikas, ir šis prašė artoją, kad jį pažadintų, kai užeis debesys. Kai pradėjo griauti, Balukonis nuėjo nepažįstamojo žadinti. Mato: ant kelmo guli susirangęs juodas šuo. Balukonis persižegnojo ir atstojo nuo jo. Trenkė į jį Perkūnas ir kelmas sudegė. Daugiau nei šimtas metų, kai taip atsitiko.

Atsakymas: _____ **Sakmė**

2 taškai

Vertinimas

18. Šio būgno garsai nuo seno žadina žmones vienos pavasario šventės rytą, simboliškai – ir pavasario gamtą, žemę, pasveikina saulę bei iškilmingai kviečia į mišias.

18.1. Su kokia pavasario švente susijusi būgnų mušimo tradicija, įrašyta į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą?

Atsakymas: _____ **Su Velykomis**

18.2. Kuriame etnografiniame regione ši tradicija gyva iki šiol?

Atsakymas: _____ **Aukštaitijoje**

2 taškai

Vertinimas

19. Nuotraukose – „Tramtatulio“ laureatai. Parašykite po nuotraukomis, kokiais tradiciniais instrumentais jie groja (pasirinkite iš sąrašo: *ragai, birbynės, skudučiai, Labanoro dūda, kanklės-arfa, akordeonas, cimbolai, bandonija*):

Atsakymas: Kanklės-arfa

Atsakymas: Ragai

Atsakymas: Labanoro dūda

Atsakymas: Bandonija

4 taškai
Vertinimas

20. Paveikslėliuose matote tautodailės dirbinius – medinės šventųjų skulptūras. Atsakykite į toliau pateiktus klausimus:

Nr. 1 _____ Šv. Kazimieras Nr. 2 _____ Šv. Agota Nr. 3 _____ Šv. Jurgis

20.1. Parašykite po nuotraukomis, kokius šventuosius vaizduoja skulptūros.

20.2. Kada švenčiamos šių šventųjų dienos? Pasirinkite iš sąrašo: *balandžio 23 d., kovo 4 d., vasario 5 d.*

Nr. 1 _____ Kovo 4 d.

Nr. 2 _____ Vasario 5 d.

Nr. 3 _____ Balandžio 23 d.

20.3. Kokia tautodailės rūšiai – vaizduojamajai, taikomajai ar paprotinei – priskiriamos medžio skulptūros?

Atsakymas: _____ Vaizduojamajai

7 taškai
Vertinimas

Šaltiniai:

1. „Lietuvos etnografiniai regionai“. Etnographic regions of Lithuania 2015, Terra Publika.
2. <https://www.ekgt.lt/veiklos-sritys/etnokultūrinis-ugdymas/lietuvos-mokiniu-etnines-kultūros-olimpiada/metodine-medžiaga-tema-kalendoriniai-papročiai-ir-liaudies-kūryba.h>
3. <https://ekgt.lt/etnografiniai-regionai/bendra-informacija/>
4. <https://www.vle.lt>
5. <https://www.bernardinai.lt>
6. <https://www.lnkc.lt/go.php/lit/Tramtatulis/>
7. https://lt.wikisource.org/wiki/Kategorija:Padavimai_apie_piliakalnius
8. http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_mitologin%C4%97s_sakm%C4%97s_II.LA1201.pdf
9. <https://www.voruta.lt/aukso-paukste-nutupe-birsone-apie-sauliaus-lampicko-ir-arturo-janicko-paroda-birstono-sakraliniame-muziejuje/>
10. <https://www.facebook.com/search/top?q=tramtatulis>